

BANA SENİ GEREK SENİ
"Bana Seni Gerek Seni" as an Expression

Dr. Cemâl KURNAZ*

ÖZ

Eldeki bilgilere göre, Yunus Emre'de rastlanan ve gramatikal olarak bir açıklaması yapılamayan "Bana seni gerek" ifadesinin, eldeki tek örnek olduğu sanılmaktaydı. Araştırmalarımız sonucunda bu ifadenin 15.yy.dan başlayarak tasavvuf çevreleriyle ilişkisi olan veya olmayan Âşık Yunus, Kemal, Ahmedî, Ahî, Necati, Ravzî, Âşık Çelebi, Yakînî gibi şairlerce de kullanıldığını tespit ettik. Üstelik, sen zamirine gelen bu -i ekinin, "Bana seni gerek" klişe ifadesi ile sınırlı olmayıp, sen ve siz zamirleriyle de kullanıldığını gördük.

Yunus Emre'nin, dördüncü mısraları "Bana seni gerek seni" şeklinde tekrarlanan şiiri, Ahmet Yesevi'nin bir hikmeti ile büyük benzerlik göstermektedir. Hikmette bu mısra "Minge sin ok kirek sin" şeklindedir. Burada sen zamirinin sonundaki -i ekinin görevi "ok" ekine yüklenmiştir. Dolayısıyla "senden başkası değil, illa sen, sadece sen" gibi bir anlam ifade eden bu ekin, Türkçe'de çok sayıda örneği olan ve zamirlere gelen bir pekiştirme eki olduğu görüşüne vardık.

Anahtar kelimeler: Yunus Emre, Ahmet Yesevi, bana seni gerek, Âşık Yunus, Kemal, Ahmedî, Ahî, Necati, Ravzî, Âşık Çelebi, Yakînî.

ABSTRACT

According to the information we have, it is supposed that the saying "bana seni gerek" was the only example as a grammatical explanation which is seen in Yunus Emre's works. As a result of this research, it is found that starting from 15. century this saying was used by poets like Âşık Yunus, Kemal, Ahmedî, Ahî, Necati, Ravzî, Âşık Çelebi, Yakînî. Furthermore, it is seen that the suffix -i which is added to personal pronoun "you" is not limited with the saying "bana seni gerek" because it is also used with singular "you" and plural "you". Yunus Emre's poem in which he repeated "bana seni gerek" in the fourth lines has many similarities with Ahmet Yesevi's hikmet. In his hikmets, these lines are seen as " Minge sin ok kireksin". Here, the function of suffix at the end of pronoun "you" is transferred to the suffix " ok". Consequently, we concluded that this suffix which means "not others, certainly you, only you" is a suffix strength added to pronouns and there are many examples of this suffix.

Key Words: Yunus Emre, Ahmet Yesevi, bana seni gerek, Âşık Yunus, Kemal, Ahmedî, Ahî, Necati, Ravzî, Âşık Çelebi, Yakînî.

* Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi TDE Eğitimi Anabilim Dalı Öğrt. Üyesi.

Yunus Emre'nin, dördüncü mısraları "Bana seni gerek seni" şeklinde tekrarlanan bir şiiri vardır:¹

Işkun aldı benden beni
Bana seni gerek seni
Ben yanaram düni günü
Bana seni gerek seni²

Ne varlığa sevinürem
Ne yokluğa yirinürem
Işkunla avınuram
Bana seni gerek seni³

Işkun âşıklar öldürür
Işk denizine taldurur
Tecellîyle toldurur
Bana seni gerek seni⁴

Işkun zencîrini üzem
Delü olam tağa düşem
Sensin dün ü gün endişem⁵
Bana seni gerek seni

Eğer beni öldüreler
Külüm göğe savuralar
Toprağum anda çağura
Bana seni gerek seni⁶

¹ Mustafa Tatcı, *Yunus Emre Külliyyatı Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin*, C. II, İstanbul 2005, MEB. Yayını, s. 367-368.

² bana seni gerek: Mevlâm seni isterem seni A // ben yanaram: âh iderem NO, HB, A.

³ yirinirem: yerinürem F, A // avınuram: eğlenürem Ç, barınuram A.

⁴ Beyit NO, HB'de yok. / tecellîyle: tecellisine YE.

⁵ zencîrini üzem: şarâbından içem F / üzem: şeşem NO, YE, Ç / delü olam: Mecnûn olup YE, delü olup Ç / tağa düşem: tağlar aşam Ç tağda gezem A // sensin dün ü gün: düni günü sensin Ç.

Sûfilere sohbet gerek
Ahîlere âhret gerek
Mecnûn'lara Leylâ gerek
Bana seni gerek seni⁷

Ne Tamu'da yir eyledüm
Ne Uçmak'da köşk bağladum
Senün için çok ağladum
Bana seni gerek seni⁸

Cennet Cennet didükleri
Bir ev ile bir kaç Hûrî
İsteyene virgil anı
Bana seni gerek seni⁹

Yûsuf eğer hayâlünü
Düşde göreydi bir gice
Terk ideyidi mülklerin¹⁰
Bana seni gerek seni

Yûnus çağururlar adum
Gün geçdükçe artar odum
İki cihânda maksûdum
Bana seni gerek seni¹¹
F. 201b, T. 86b, NO. 186a, HB. 13a, YE. 90a, Ç. 82a, A. 28.

⁶ eğer: meğer YE / öldüreler: yanduralar HB, Ç, savurular: savursalar Ç // toprağum anda çağura: bu toprağumdan HB, ben toprağumdan çağuram NO / Mısra Ç'da: "Zerrelerüm çağursalar Mevlâm seni isterem seni."

⁷ sûfilere: âşıklara NO / ahîlere âhret: zâhidlere cennet NO / Mecnûn'lara: Mecnûn'a da A / Beyit Ç'da:
Gâfillere dünyâ gerek/ Zâhidlere ukbâ gerek/ Mecnûn'lara Leylâ gerek/ Bana seni gerek seni

⁸ Beyit HB'de mevcuttur.

⁹ Beyit Ç'da ve muahhar mecmûalarda vardır.

¹⁰ Beyit F, YE'de yok. Birinci mısra NO'de: "Yûsuf bir gice seni eğer düşde göreyidi", A'da: "Yûsuf eğer hayâlünü bir gice düşde göreydi."

¹¹ Çağururlar adum: dirler benüm adum YE, çağururlar çün adum A, durur benüm adum F / gün geldükçe: varduğınca NO, ün geldükçe A.

Yunus Emre'nin şiiirleri sözlü gelenekte çok çeşitlenmelere uğradıktan sonra oldukça gecikmiş olarak yazıya geçirilebilmiştir. Bu bakımdan her şiiirde çok sayıda nüsha farkı ortaya çıkmıştır. Okuyucuya değerlendirme fırsatı vermek üzere, yararlandığımız kaynaktaki nüsha farkları da metinle birlikte gösterilmiştir. Eldeki nüshaların sunduğu imkânlar ölçüsünde bir tenkitli metin ortaya konmakla birlikte, bazı dörtlüklerde görülen kafiye bozuklukları, şiiirlerin sözlü gelenekte yer yer aslından önemli ölçüde uzaklaşarak farklılaştıklarını göstermektedir.¹²

Söz konusu şiiir tenkitli metinde esas alınan 13 nüshadan 7'sinde yer almaktadır. Bu nüshalar şunlardır:

F (Süleymaniye Ktp. Fatih Bl. 3389, 201b), T (Türk Tarih Kurumu Ktp. Yz. 376, 86b), NO (Nuruosmaniye Ktp. 4904, 186a), HB (Hacı Bektaş Ktp. 196, 13a), YE (Süleymaniye Ktp. Hacı Mahmut Efendi Bl. 3480, 90a), Ç (Çorum İl Halk Kütüphanesi, 2157, 82a), A (Viyana Milli Ktp. 677, 28). Yunus Emre'nin bu şiiiri ile Ahmet Yesevî'ye ait olduğu söylenen şu hikmet arasında büyük benzerlik vardır.¹³

İşking kıldı şeyda mini
Cümle âlem bildi mini
Kaygum sinsin tüni küni
Minge sin ok kirek sin

Közüm açdım sini kördüm
Kül köngülni singe birdim
Uruğlarım terkin kıldım
Minge sin ok kirek sin

Fedâ bolsun singe cânım
Töker bolsang minim kanım
Min kulungmin sin sultânım
Minge sin ok kirek sin

¹² Bu hususa İsmail Ünver de dikkat çekmiştir: "Ahmed-i Yesevî'nin Anadolu'daki Etkileri Üzerine", *Türk Dili*, Sayı 504, 1993, s. 602.

¹³ Kemal Eraslan, *Ahmed-i Yesevî, Divân-ı Hikmet'ten Seçmeler*, Ankara 1983, Kültür Bakanlığı Yayını, s. 326.

Taâlallah zihî ma'nî
Sîn yarattıng cism ü cânı
Kullık kılsam tûni küni
Minge sin ok kirek sin

Sözleşem min tilimde sin
Közleşem min közümde sin
Könglümde hem cânımda sin
Minge sin ok kirek sin

Âlimlerge kitâb kirek
Sûfilerge mescid kirek
Mecnûnlarga Leylâ kirek
Minge sin ok kirek sin

Gâfillerge dünyâ kirek
Âkillerge ukbâ kirek
Vâizlerge minber kirek
Minge sin ok kirek sin

Âlem barı uçmak bolsa
Cümle hûrlar karşı kilse
Allah minge rûzi kılsa
Minge sin ok kirek sin

Uçmah kirem cevlân kılam
Ne hûrlarga nazar kılam
Anı munı min ne kılam
Minge sin ok kirek sin

Hâce Ahmed'dür minim atım
Tûni küni yanar otım
İki cihânda ümidim
Minge sin ok kirek sin¹⁴

¹⁴ Ünver'in de işaret ettiği gibi her iki şiir de 8 heceli olduğu halde, hikmetin tekrar eden bu mısraı 7 hecelidir (a.g.m., s. 600). Belki de şöyle söyleyerek bir metin tamiri yapılabilir: "Minge sin ok kireksin sin".

Bugün elimizden bulunan hikmetlerin Ahmet Yesevî'ye ait olup olmadığı tartışmalıdır. Kemal Eraslan, elimizde bulunan Divan-ı Hikmet nüshalarının, şairin ölümünden yüz yıllar sonra 16.-17. yy.larda Yesevî dervişlerince ortaklaşa tertip edildiğini, bu bakımdan içerik olarak Ahmet Yesevî'ye ait olsalar bile, otantik şekillerini tespit etmenin mümkün olmadığını söyler.¹⁵ Fuat Köprülü de, elimizdeki hikmetlerin onun ağzından çıkmış şekliyle değil, şekil ve ruh bakımından ona bağlanabileceği görüşündedir.¹⁶

Birçok araştırmacı, kronolojiyi göz önünde tutarak, Yunus Emre'nin şiirini Yesevî'ye nazire olarak yazdığını düşünmektedir.¹⁷ Anadolu sahasına Yesevî dervişlerinin getirdiği hikmetlere, sonraki dönemlerde yaşayan şairlerin nazire yazmasından daha tabii ne olabilir? Bu durumda birden çok nazire örneğinin bulunması gerekir. Oysa elimizde bu görüşü destekleyecek somut örnekler bulunmamaktadır. Bunda, Yesevîlik etkisinin sanıldığı kadar güçlü ve uzun süreli olmaması rol oynamış olabilir.

Diğer taraftan, Yunus Emre'nin şiirlerinin Orta Asya'da Yesevî dervişleri arasında bilindiği ve nazirenin ötesinde bir kolektif uyarlama ile hikmet şeklinde söylenmiş olabileceği de bir görüş olarak ileri sürülmüştür.¹⁸ Gerçekten de bu iki şiire metinler arası ilişki açısından baktığımızda, en az dört dörtlüğün nerdeyse bire bir manzum çevirisinin yapıldığı izlenimi uyanmaktadır.

Bu durumda ilk şiir metni kime aittir, nazire veya başka türlü bir ilişki ile şiir nasıl dönüşmüştür sorularına net cevap verecek verilere henüz sahip değiliz. Bizim asıl ilgimizi çeken, Yunus Emre'nin şiirinde geçen "Bana seni gerek seni" ifadesidir. Bu ifadenin, günümüz dilbilgisi kuralları bakımından da açıklanması zordur. Böyle bir kullanım edebi metinlerde yaygın değildir. "Seni" sözünün sonunda yer alan "-i" ekini tanımakta ve tanımlamakta zorlanıyoruz. Zamirlere gelen -i eki (Mesela anı için), zarf fiillere gelen güçlendirici -i eki (Mesela gelübeni), birine kızarken söylediğimiz, "seni seni !!!..." sözündeki eklere benzeyen, bunlardan farklı bir kayıp ek ile mi karşı karşıyayız acaba? Yoksa, bu, bildiğimiz belirtme/yükleme (akuzatif) eki midir? Eğer böyle ise, nazımın getirdiği bir zorlamayla acaba bazı unsurlardan kısaltma yoluyla tasarruf mu edilmiştir?

¹⁵ Eraslan, *a.g.e.*, s. 5, 41, 47.

¹⁶ Fuat Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1966, s. 106.

¹⁷ Mesela bkz. Müjgan Cunbur, "Yunus Emre'nin Ahmed Yesevî'ye Bir Naziresi", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları, Yunus Emre Özel Sayısı*, Ankara 1991, Kültür Bakanlığı Yayını, s. 1-4.

¹⁸ Ünver, *a.g.m.*, s. 598-605.

Sebebi ne olursa olsun bu uygulama günümüz Türkçesi bakımından yadırganmaktadır.¹⁹ Bu kullanım, Yunus'un icat ettiği bir şey midir? Ondan önceki metinlerde görülmekte midir? Ağızlarda benzer bir kullanım var mıdır? Bu soruların cevaplarını yeterince bilemiyoruz.

Bu -i ekinin, ifadeye "senden başkası değil, illa sen, sadece sen" gibi bir anlam kattığını, "seni" tekrarının da bunu kuvvetlendirdiğini sanıyoruz. Yesevî hikmetinde bu vurgu "ok" ekine yüklenmiştir: "Minge sin ok kirek sin." Şayet Yunus Emre, Yesevî'ye nazire söylemişse, bu eki Çağatayca "ok" ekinin karşılığı olarak düşünmüş olmalıdır.

"Bana seni gerek seni" ifadesinin Anadolu sahasında yaygın bir kullanımı olduğunu söyleyemeyiz. Yunus Emre de, çağdaşları da bu kullanıma fazla rağbet etmemişlerdir. Bilebildiğimiz kadarıyla bu ifade Yunus Emre'nin bir şiirinde daha geçer:²⁰

Sofulara vir sen anı bana seni gerek seni
Ben niçe terk idem seni şol bir ev ü çardağ için²¹

Bu beytin yer aldığı şiir şu nüshalarda bulunmaktadır: F 145a, T 53a, NO 181b, YE 70b, RY 14b, Rt 22, A 17. Şiir, önceki şiirin bulunduğu nüshalardan HB, Ç'de yer almazken, Raif Yelkenci ve Ritter nüshalarında mevcuttur. Bu beyit yukarıdaki şiirin sekizinci dördlüğünün bir çeşitlenmesi gibi görünmektedir:

Cennet cennet didükleri
Bir ev ile bir kaç hûrî
İsteyene virgil anı
Bana seni gerek seni

Mustafa Tatcı da bu dördlüğün yakın dönemde istinsah edilmiş olan Çorum nüshasında ve yine bazı yakın dönem mecmualarında yer aldığını belirtir.²²

¹⁹ Bedri Sarıca, "Türkçe'de -e/-i Durum Eklerinin Karışması Sorunu", *İlmi Araştırmalar*, 22, Güz, İstanbul 2006, Gökkuşbe Yayını, s. 208.

²⁰ Tatcı, *Yunus Emre Külliyyatı Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin*, C. II, s. 235.

²¹ ben niçe: haşa ben F / ev ü: evle F, ola YE / ikinci mısra NO'de: "Bes hevesüm senden yana gönlüm gözün açmağ için", Rt'de: "Benüm hiç hevesüm yokdur şol bir ev ü çardağ için."

²² Tatcı, *Yunus Emre Külliyyatı Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin*, C. II, s. 368.

"Bana seni gerek seni" ifadesi, Yunus Emre'nin takipçilerinden Âşık Yunus'un bir şiirinde (Mecmua-i Eş'âr, Bursa İl Halk Ktp.882, 5b) de geçer:²³

İy dost seni gerek seni
Senden yana döndür beni
Bir gün sefer kılsam gerek
Îmân ile gönder beni

Bu örneklerin bir iki sayısıyla sınırlı olması, bu kullanımın kendi çağı için de arkaik olduğunu düşündürmektedir.

15.yy. şairlerinden Ahmedî (ö.1413)'nin Yunus Emre, Âşık Paşa ve Nesimî gibi şairlere nazireler yazdığı bilinmektedir. Onun şu şiiri Yunus Emre etkisinde yazılmış gibi görünmektedir:

Cihândan ben usanmışsam
Bana seni gerek seni
Kamulardan uşanmışam
Bana seni gerek seni

N'iderem bu ten ü cânı
Ya sensüz âb-ı hayvânı
Veyâ-hûd dîn ü îmânı
Bana sini gerek sini

Gerekmez ruhıla reyhân
Gerekmez hûrıla vildân
Gerekmez ravza-i Rıdvân
Bana seni gerek seni seni

Gerekmez gönlüme selvet
Gerekmez rûhuma râhat
Gerekmez cânuma işret
Bana sini gerek sini

Gerekmez milket-i dünyâ
Gerekmez devlet-i ukbâ
Gerekmez Kevser ü tûbâ
Bana sini gerek sini

²³ Mustafa Tatcı, *Yunus Emre Külliyyatı Âşık Yunus*, C. IV, İstanbul 2005, MEB. Yayını, s.156.

İçüm sensüz cehennemdür
Yaşum-ıla cihân nemdür
Benüm sensüz cihân nemdür
Bana sini gerek sini

Dilemez Ahmedî iy şeh
Ki anun ola mihr ü meh
Bu iki kevnde billah
Bana sini gerek sini²⁴

Eğer böyle bir metinler arası ilişki söz konusu ise, Divan şairlerinin Yunus Emre'nin şiirleri okudukları ve bir şekilde yararlandıkları ortaya çıkmaktadır. Necatî Bey (ö. 1509)'in iki ayrı şiirinde geçen "Bana seni gerek seni" ifadesi bu bakımdan ilgi çekicidir. Bu ilişki doğrudan Yunus'tan mı, Ahmedî'den mi, yoksa üçüncü bir şair üzerinden mi gerçekleşmiştir bilemiyoruz. Ama, bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin süreklilik gösterdiği anlaşılmaktadır:

Olmaz cihanda çün güzelim yâr-ı cân iki
Bana seni gerek seni cân bir cihân iki²⁵

*

Dünyâyı bir yana kosalar bir yana seni
Bana seni gerek seni ey bî-vefâ seni²⁶

Özellikle ikinci beyitte kafiye olarak kullanılan "seni" kelimesinin gramatikal olarak farklı algılandığı anlaşılıyor. Aksi takdirde aynı yapıdaki iki kelimenin kafiye zaafı doğuracağı açıktır. Bu durumda Necatî Bey'in ikinci mısradaki "seni" kelimesinin farklı yapısını ve anlamını bilerek bu kafiyeyle kullandığı açıktır.

Şimdiki bilgilerimize göre ilk örneğini Yunus Emre'de gördüğümüz bu ifadenin tasavvuf dışı divan şairlerinde de görülmesi ilginçtir. Üstelik bunların bir kısmı İstanbul ile ilişkileri olsa da Rumelili şairlerdir. Niğbolulu Ahî (ö.1517) bir beytinde bu ifadeye yer verir:

²⁴ Yaşar Akdoğan, *Ahmedî Divanı'ndan Seçmeler*, Ankara 1988, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 228.

²⁵ Ali Nihad Tarlan, *Necatî Beğ Divanı*, Ankara 1992, Akçağ Yayını, s. 399.

²⁶ Tarlan, *a.g.e.*, s. 416.

Bana seni gerek n'iderüm pes cihânı kim
Bir dahı gelsem iki olur bu cihâna ben²⁷

Ravzî ve Âşık Çelebi (ö. 1571-72) divanlarında yer alan birer beyit bu metinler arası ilişkinin sürekliliğini gösteren başka örneklerdir:

Dünyâyı n'ideyin bana cânâ seni gerek
Bir ârzû-yı cân u gönül bin cihan değer²⁸

Ravzî

Seni gerek seni bana beni kıl ehlu'llâh
Cinân u kevser ü gılmân u hûrı ehline vir²⁹
Âşık Çelebi

Handanî (d.1539-40)'nin divanında "bana seni gerek seni" redifli bir gazel bulunmaktadır.³⁰

Cism ile cânı neylerem bana seni gerek seni
Kevn ü mekânı neylerem bana seni gerek seni

Arş u cinân u kürsî-i seb'-i tâk u gök ü yiri
Dahi kalanı neylerem bana seni gerek seni

Yedi denizde sığmadı zevrak-ı fikrüm iy İlâh
Âb-ı revânı neylerem bana seni gerek seni

Meclis-i bâde hây u hû sohbet-i âmî güft ü gû
Çeng ü çegâmı neylerem bana seni gerek seni

Neyle semâ'ı neyleyem almazın zevk u negam
Çeng ü figânı neylerem bana seni gerek seni

Şimdiden itmişem firâr azâb u ümm kardeş ü eş
Tıfl u zenânı neylerem bana seni gerek seni

²⁷ Necati Sungur, *Âhî Divanı*, Ankara 1994, Kültür Bakanlığı Yayını, s. 155.

²⁸ Yaşar Aydemir, *Ravzî Divanı*, Ankara: Birleşik Kitabevi, s. 330.

²⁹ Filiz Kılıç (Hançerlioğlu), *Âşık Çelebi Divanı*, Gazi Ü., SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1988, K 14/299.

³⁰ Murat Öztürk, *Handanî Divanı: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2002, s. 121.

Bende çü Handânî şehâ vech ü rızânı isterem
Hur u cinânı neylerem bana seni gerek seni (G 91)

Kemal (ö. 1490 öncesi)'in Selâtinname'sinde bu ifadenin "Seni sana gerekse" şeklinde geçtiği bir beyit yer alır:³¹

Seni sana gerekse cân u dilden
Buların eteğin hiç koma elden

Aynı ifade, Şeyh Baba Yusuf-ı Sivrihisarî (ö. 1512)'nin Mevhûb-ı Mahbûb isimli eserinde de görülür. Hacı Bayram halifelerinden olan, ayrıca Divan'ı ve Risâletü'n-nûriye isimli eserleri de bulunan Baba Yusuf, Yunus Emre'nin hemşehrisi bir mutasavvıftır. Nitekim, kendisi, Yunus Emre'den söz ederek mezarının Sivrihisar'da olduğunu söyler:

Azizlermiş husûsâ Yûnus Emre
İdermiş zühd ü uzlet uyup emre³²

Eskişehir tasavvuf çevrelerinde Yunus ilâhilerinin okunduğu ve bu yolla Baba Yusuf üzerinde bir etkinin söz konusu olabileceği açıktır:

Ko nâra secde itme didi ana
Hudâya it seni gerekse sana³³

Yakinî (ö. 1568), "sana seni gerekse" sözünü, din dışı bir düzlemde kullanıyor:

Şemşîr-i gamzesinden elün çek Yakini'yâ
Sana seni gerekse o dil-gîrden kesil³⁴

Necâtî Bey, "Beni size gerek ise" söyleyişiyle bu ifadenin bir başka şeklini de kullanmaktadır:³⁵

³¹ *Tarama Sözlüğü*, C.V, Ankara 1971, TDK Yayını, s. 3385.

³² Ahmet Kartal, *Sivrihisarlı Baba Yusuf, Mevhûb-ı Mahbûb, İnceleme, Metin, Sözlük, İndeks*, Eskişehir 2000, Yunus Emre Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı Yayını, s. 529.

³³ Kartal, *a.g.e.*, s. 1065.

³⁴ Ömer Zülfe, *Yakinî, Dîvân, Tenkitli Metin-Tetkik-Dizin*, İstanbul 2004, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, s. 396.

Derdüm ol denlü değıldür ki ola şerbetle ilâc
Beni size gerek ise meded ol yâra meded

Ben zamirlere gelen bu –i ekinin ağızlarda bulunabileceğini sanıyorum.
Mesela,

Haramsu'dan atladım
Mantin çarşaf topladım
Muradım olsun diye
Her derdine katlandım

Uy beni, vay beni, uy beni, beni, beni³⁶

diye başlayan Diyarbakır türküsünün nakaratında tekrarlanan “beni”
kelimelerindeki -i ekinin yukarıdaki örneklerle benzeştiğini düşünüyorum.
Karşımızdakini paylamak için söylediğimiz “seni, seni, seni!..” sözünde de aynı
ekin bulunduğunu sanıyorum.

SONUÇ

İlk olarak Yunus Emre'de gördüğümüz "Bana seni gerek" ifadesi,
15.yy.dan başlayarak tasavvuf çevreleriyle ilişkisi olan bazı şairler yanında, -bir
iki örnekle sınırlı da olsa- Kemal, Ahmedî, Ahî, Necati, Ravzî, Âşık Çelebi,
Yakinî gibi divan şairlerde de görülmektedir. Bu örneklerin, ilk örnek kabul
edilen Yunus Emre'nin etkisiyle söylendiğini düşünürsek, metinler arası
ilişkilerin sandığımızdan daha geniş ve sürekli olduğu ortaya çıkar.

Bu –i eki, Yunus Emre'de gördüğümüz "Bana seni gerek" klişe ifadesi ile
sınırlı olmayıp, sen ve siz zamirleriyle de kullanılmaktadır. Kemal (ö. 1490
öncesi)'in "Seni sana gerekse"; Necâti Bey (ö. 1509)'in "Beni size gerek ise";
Baba Yusuf (ö. 1512)'un “seni gerekse sana”, Yakinî (ö. 1568)'nin "sana seni
gerekse" söyleyişleri bu bakımdan dikkat çekicidir.

Bu durumda örneklerin, sadece metinler arası ilişkiler sonucu değil de,
ağızlarda korunan bir ifade özelliğinden kaynaklanma ihtimali de yüksektir.
Yunus Emre ve Baba Yusuf Eskişehirli, Ahmedî Kütahyalı, Ravzî Balıkesirli,
Âşık Çelebi Bursalıdır. Necati'nin Edirne, Kastamonu ve Bursa'da bulunduğu
biliniyor. Âhi Niğbolulu. Âşık Çelebi ve Ravzî de Rumeli'de bulunmuşlar. Bu
bilgiler ışığında, bu ifadenin en azından 16.yy.a kadar bu yörelerde kullanıldığını
söylemek mümkündür.

³⁵ Tarlan, *a.g.e.*, s. 171.

³⁶ Bu ifadenin, "Vay bana vaylar bana" şeklinin de olduğunu belirtelim.

Bu -i ekinin, ifadeye "senden başkası değil, illa sen, sadece sen" gibi bir anlam kattığını, "seni" tekrarının da bunu kuvvetlendirdiğini sanıyoruz. Yesevî hikmetinde bu vurgu "ok" ekine yüklenmiştir: "Minge sin ok kirek sin." Şayet Yunus Emre, Yesevî'ye nazire söylemişse, bu eki Çağatayca "ok" ekinin karşılığı olarak düşünmüş olmalıdır.

Bu bilgiler ışığında şimdilik bu ekin, Türkçe'de çok sayıda örneği olan ve zamirlere gelen pekiştirme eki olduğunu düşünmek doğru olacaktır.³⁷

KAYNAKÇA:

- AKDOĞAN, Yaşar, *Ahmedî Divanı'ndan Seçmeler*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988,
- AYDEMİR, Yaşar *Ravzî Divanı*, Birleşik Kitabevi ,Ankara 2007.
- CUNBUR, Müjgan, "Yunus Emre'nin Ahmed Yesevî'ye Bir Naziresi", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları, Yunus Emre Özel Sayısı*, Kültür Bakanlığı Yayını Ankara 1991, s. 1-4.
- ERASLAN, Kemal, *Ahmed-i Yesevî, Divân-ı Hikmet'ten Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1983,
- KARTAL, Ahmet, *Sivrihisarlı Baba Yusuf, Mevhûb-ı Mahbûb, İnceleme, Metin, Sözlük, İndeks*, Yunus Emre Kültür, Sanat ve Turizm Vakfı Yayını, Eskişehir 2000.
- KILIÇ, Filiz (Hançerlioğlu), *Âşık Çelebi Divanı*, Gazi Ü., SBE, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1988.
- KÖPRÜLÜ, Fuat, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Ankara 1966.
- ÖZTÜRK, Murat, *Handanî Divanı: İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van 2002.
- SARICA, Bedri, "Türkçe'de -e/-i Durum Eklerinin Karışması Sorunu", *İlmî Araştırmalar*, 22, Güz, Gökkuşbuca Yayını, İstanbul 2006, 205-218.
- SUNGUR, Necati, *Âhî Divanı*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1994.

³⁷ Hocam Ahmet Bican Ercilasun'un Türkçe'deki pekiştirme ekleriyle ilgili bir makalesi yayınlanmak üzeredir.

Tarama Sözlüğü, C.V, TDK Yayını, Ankara 1971.

TARLAN, Ali Nihad, *Necati Beğ Divanı*, Akçağ Yayını, Ankara 1992.

TATCI, Mustafa, *Yunus Emre Külliyyatı Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin*, C. II, MEB. Yayını, İstanbul 2005.

TATCI, Mustafa, *Yunus Emre Külliyyatı Âşık Yunus*, C. IV, MEB. Yayını, İstanbul 2005,

ÜNVER, İsmail, "Ahmed-i Yesevî'nin Anadolu'daki Etkileri Üzerine", *Türk Dili*, Sayı 504, 1993, 598-605.

ZÜLFE, Ömer, *Yakînî, Dîvân, Tenkitli Metin-Tetkik-Dizin*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul 2004.